

Hungler Sára

A szakszervezetek tevékenysége a szolgáltatásnyújtás szabadságának tükrében

A szakszervezeteket megillető alapvető jogok és a munkáltatók alapvető szabadsága közötti vita feloldása általában abban az értelmezési keretben zajlik, amelyben az eldöntendő kérdés az, hogy a letelepedés vagy szolgáltatásnyújtás szabadságát mennyiben korlátozhatja a szervezkedéshez vagy a kollektív alkuhoz való jog. A munkavállalók hatékony védelme miatt azonban szükséges, hogy a szakszervezeti fellépés olyan új, határokon átnyúló formáin is elgondolkozzunk, amelyek segítségével áthidalható ez a konfliktus. Tanulmányomban annak a lehetőségét vizsgálom meg, hogy a szakszervezeti tevékenység felfogható-e az Európai Unió működéséről szóló szerződés fogalmi keretei szerint szolgáltatásnyújtásnak.

1. Az alapvető szabadságok és a szakszervezeti jogok
2. A szakszervezeti tevékenység mint szolgáltatás
3. A szakszervezet szolgáltatásnyújtásának lehetséges korlátai
 - 3.1. A tevékenység engedélyhez való kötése
 - 3.2. Bejegyzés és regisztráció
 - 3.3. Telephely előírása
4. Következtetések

1. Az alapvető szabadságok és a szakszervezeti jogok

Az Európai Unió egyik stratégiai célja a belső piac létrehozása, amelynek középpontjában a négy szabadság elve áll.¹ Ez a jogi koncepció jól tükrözi azt a makrogazdasági modellt, amelyben az európai piac növekedésének zálogát az áruk és a termelésükhöz szükséges eszközök szabad mozgása és a közös versenyjogi szabályok képezik.² A négy szabadság közül a letelepedés szabadsága³ és a szolgáltatásnyújtás szabadsága⁴ a vállalkozókat és vállalkozásokat megillető szabadságok; a munkavállalókra pedig a szabad mozgás garanciái vonatkoznak.⁵ A munkavállalók érdekvédelmét biztosító szakszervezetek tevékenysége első látásra egyik koncepcióba sem illeszthető, uniós szinten rájuk az Európai Unió Alapjogi Chartájában (a továbbiakban: Alapjogi Charta) biztosított alapvető jogok – a szervezkedés szabadsága, valamint a kollektív tárgyaláshoz és kollektív fellépéshez való jog⁶ – vonatkoznak. Ennek megfelelően a Viking-⁷ és Laval-esetekben⁸ az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) a letelepedés és a szolgáltatásnyújtás szabadságát csak mint a vállalkozásokat megillető jogokat vette számításba. Az ítéleteket követő parázs vita hatására széles körű társadalmi diskurzus vette kezdetét az európai szociális partnerekkel, és számos hatásvizsgálat készült arról, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadsága és a letelepedés szabadsága milyen következményekkel jár a munkavállalók jogainak védelmére nézve, illetve arról, hogy a

¹ Az Európai Unióról szóló szerződés (a továbbiakban: EUSZ), 3. cikk (3) bekezdés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 26. cikk (2) bekezdés.

² Catherine BARNARD: *The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms*. Oxford, 2016. 9. o.

³ EUMSZ 49. és 55. cikk.

⁴ EUMSZ 56. cikk.

⁵ EUMSZ 45. cikk.

⁶ Alapjogi Charta 12. és 28. cikk.

⁷ C-438/05. sz. International Transport Workers' Federation és Finnish Seamen's Union kontra Viking Line ABP és OÜ Viking Line Eesti ügy.

⁸ C-341/05. sz. Laval un Partneri Ltd kontra Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan és Svenska Elektrikerförbundet ügy.

szakszervezetek milyen szerepet játszanak a munkavállalók jogainak védelmében a határokon átnyúló esetekben. Tanulmányomban ehhez a diskurzushoz szeretnék csatlakozni, mivel a munkavállalók védelmének érdekében szükségesnek tartom, hogy a szakszervezeti fellépés olyan új, határokon átnyúló formáin is elgondolkozzunk, amelyek segítségével áthidalható az alapvető szabadságok és az alapvető jogok közötti konfliktus. Dolgozatomban annak a lehetőségét vizsgálom meg, kilépve az értelmezés hagyományos kereteiből, hogy értelmezhető-e a szakszervezet tevékenysége úgy, mint egy határon átnyúló speciális szolgáltatás. Az elemzéshez a Bíróság EUMSZ 56–62. cikkeivel kapcsolatos esetjogát használtam fel.

2. A szakszervezeti tevékenység mint szolgáltatás

Elsőként a szakszervezet fogalmát szükséges megállapítani. Sidney és Beatrice Webb *A szakszervezeti mozgalom története* című művükben a szakszervezetet úgy határozzák meg, mint a „bérkeresők folytonos egyesülése, amelynek célja, hogy fenntartsák vagy javítsák alkalmazásuk feltételeit”.⁹ A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) lényegében átvette ezt a fogalmat¹⁰, de egységes nemzetközi definíció nem született. Közös elemei a nemzeti fogalmaknak, hogy a szakszervezet a munkavállalók olyan érdekvédelmet szolgáló tartós egyesülése, amelynek célja közös követelések elérése a munka világában, különösen a munkabérek, a munkavégzés szabályai területén és a munkavállalók számára fontos szociális kérdésekben.¹¹

A szakszervezetek tevékenysége a fenti meghatározás alapján két részre osztható: 1. a szakszervezeti tagok jogi védelmének ellátása a munkáltatóval szemben; 2. kollektív tárgyalások folytatása a munkáltatóval. E két tevékenység lényegesen különbözik egymástól, ezért mindkettő esetében külön szükséges vizsgálni, hogy miként illeszkednek a szolgáltatásnyújtás európai definíciójába és mennyiben érvényesülhetnek az esetleges korlátozások.

A Szerződések alkalmazásában „szolgáltatás” a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, ha nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá.¹² Ez a negatív definíció egyben igen tágra is nyitja az értelmezést. A Bíróság gyakorlatából kirajzolódik, hogy számos tevékenység esetében csak esetről esetre lehet megállapítani, hogy az EUMSZ 57. cikk hatálya alá tartozik-e. A vizsgálatot a Bíróság számos szempont figyelembevételével végzi el: figyelembe veszi a tevékenység jellegét, az ellenértéket és a tevékenységben meglévő transznacionális elemet.

Önmagában a szolgáltatás különleges volta nem jelenti azt, hogy ne tartozna a Szerződések hatálya alá.¹³ Nem számít továbbá az sem, hogy milyen formában működik az szolgáltatás nyújtója, nem kell gazdasági társaságnak lennie.¹⁴ Bár a szolgáltatást rendszerint ellenérték fejében nyújtják, az nem követelmény, hogy a szolgáltatás profitorientált legyen.¹⁵ A szolgáltatások megítélését tovább nehezíti, hogy gazdaságilag és társadalmilag is nagyon

⁹ Sidney WEBB – Beatrice WEBB: *The History of Trade Unionism*. Edinburgh, 1896. https://archive.org/stream/cu31924017134523/cu31924017134523_djvu.txt (2019. július 25.).

¹⁰ Az ILO meghatározása szerint a szakszervezet a munkavállalók olyan csoportja, amelynek célja a munkavállalók érdekeinek előmozdítása és védelme. Ez a definíció a statisztikai adatgyűjtések egységesítését szolgálja. Ld. https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/description_IR_EN.pdf (2019. július 31.).

¹¹ European Industrial Relations Dictionary: Trade Union. https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary?combine=trade%20union&published_at=&&page=2 (2019. július 25.).

¹² EUMSZ 57. cikk.

¹³ C-279/80. sz. Alfred John Webb ügy.

¹⁴ C-439/99. sz. Commission of the European Communities kontra Italian Republic ügyben hozott ítélet, 32. pont.

¹⁵ C-157/99. sz. B. S. M. Smits (férjezett neve: Geraets) kontra Stichting Ziekenfonds VGZ és H. T. M. Peerbooms kontra Stichting CZ Groep Zorgverzekeringen ügy.

érzékeny kérdéseket érinthetnek, mint például a szerencsejáték¹⁶ vagy az abortusz.¹⁷ Előfordulhat, hogy a felek egyenlőtlen pozícióban vannak, vagy akár kiszolgáltatottak egymásnak.¹⁸ Éppen ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy a Bíróság a tagállami bíróságra bízza a társadalmi-gazdasági környezet értékelését, és csak a figyelembe veendő értékekkel kapcsolatban ad iránymutatást. A szolgáltatások szabad mozgást olyan tényezők befolyásolják, amelyeket nehéz megnevezni, mérni, számszerűsíteni, és nehéz elhatárolni a meg nem engedett nacionalizmustól vagy a protekcionizmustól. A tagállami bíróságok tág mérlegelési jogával azonban lehetőség van arra, hogy a társadalmi-gazdasági sajátosságok kellő mértékben értékelhetők legyenek.¹⁹

Annak érdekében, hogy definiálni lehessen a szakszervezeti tevékenységet mint szolgáltatást, elsősorban három szempontot kell megvizsgálni: az ellenérték kérdését, a tevékenység állandó jellegét és a transznacionális elemet.

A szakszervezeti tagság tagdíjhoz kötött, azaz első ránézésre teljesül az a feltétel, hogy a szolgáltatást ellenérték fejében nyújtják az azt igénybe vevőknek. Ez a kitétel teljes egészében igaz a szakszervezeteknek a fentebb jelzett jogvédő tevékenységére, mivel az a tagokat illeti meg. Azonban a szakszervezetek működését alapvetően meghatározza a szolidaritás, azaz a nem tagokat is részesítheti bizonyos előnyökben. Ennek a kifejeződése például a magyar munkajogban, hogy a kollektív szerződés hatálya kiterjed a munkáltatónál foglalkoztatott valamennyi munkavállalóra, nem csak a szakszervezeti tagokra.²⁰ Azaz a szakszervezeti tevékenység második dimenziója, a kollektív tárgyalás folytatása merőben eltérő jellegzetességeket mutat. Az EUMSZ 57. cikkének értelmében a *rendszerint* díjazás ellenében nyújtott szolgáltatások tartoznak a Szerződések hatálya alá. Ennek értelmében, ha vannak olyan szolgáltatások, amelyekért esetileg nem kell ellenértéket fizetni, nem jelenti azt, hogy a szolgáltatás ne tartozna az 56. cikk alá. Így ha van is olyan személy, aki nem fizet ellenértéket, de maga a szolgáltatás alapvetően ellenérték fejében vehető igénybe, akkor az adott tevékenység tekinthető az 57. cikk értelmében vett szolgáltatásnak.²¹

További kérdésként merülhet fel, hogy a befizetett szakszervezeti tagdíj és a szakszervezeti szolgáltatás arányban van-e egymással, például egy elhúzódó per esetén, illetve, hogy egyáltalán lehet-e mérni a kollektív tárgyalás értékét? A Bíróság esetjogában az ellenérték tekintetében az számít döntő elemnek, hogy az ellenérték adása a szolgáltatásra tekintettel történjen, és a szolgáltatás nyújtója és az igénybe vevő között kialakult mértékű legyen.²² Tehát a szolgáltatásért fizetett díjnak és a szolgáltatás értékének nem kell arányosnak lennie.

Az EUMSZ 57. cikkének reziduális jellegéből adódóan szolgáltatásnak csak azok a tevékenységek minősülnek, amelyek nem tartoznak az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá. A szakszervezeti tevékenység kapcsán elsősorban a letelepedés szabadságával való kapcsolatot szükséges vizsgálni. E tekintetben az állandóságot szükséges vizsgálni, azaz a Bíróság gyakorlata alapján a szolgáltatásnyújtás intenzitását, rendszerességét és folytonosságát.²³

¹⁶ C-275/92. sz. Her Majesty's Customs and Excise kontra Gerhart Schindler and Jörg Schindler ügyben hozott ítélet 19. pont, C-124/97. sz. Markku Juhani Läära, Cotswold Microsystems Ltd és Oy Transatlantic Software Ltd kontra Kihlakunnansyyttäjä (Jyväskylä) és Suomen valtio ügyben hozott ítélet 18. pont.

¹⁷ C-159/90. sz. The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd kontra Stephen Grogan and others ügy.

¹⁸ C-268/99. sz. Aldona Malgorzata Jany and Others kontra Staatssecretaris van Justitie ügy.

¹⁹ C-94/04. és C-202/04. sz. Federico Cipolla kontra Rosaria Portolese, férjezett neve Fazari (C-94/04) és Stefano Macrino és Claudia Capoparte kontra Roberto Meloni (C-202/04) egyesített ügyek.

²⁰ A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 279. § (3) bekezdés.

²¹ C-198/89. sz. Commission of the European Communities kontra Hellenic Republic ügyben hozott ítélet, 6. pont, C-180/89. sz. Commission kontra Italy ügyben hozott ítélet, 6. pont, C-154/89. sz. Commission of the European Communities kontra French Republic ügyben hozott ítélet, 7. pont.

²² C-263/86. sz. Belgian State kontra René Humbel and Marie-Thérèse Edel ügy.

²³ C-94/04. és C-202/04. sz. egyesített ügyek, 2-74. sz. Jean Reyners kontra Belgian State ügy.

A szakszervezet definíciójából arra következtethetünk, hogy a szakszervezet egy tartós egyesülés. Ugyanakkor az egyes tagok által igénybe vett szolgáltatások intenzitása és folytonossága nem állandó, akár a jogi segítségnyújtást, akár a kollektív tárgyalást vesszük alapul. A vizsgálandó elemek többségében hiányoznak az állandóságra utaló elemek, így a szakszervezeti tevékenység inkább esik a szolgáltatásnyújtás mint a letelepedés szabadságának hatálya alá.

Az EUMSZ alkalmazhatóságához szükséges, hogy a szolgáltatás nyújtója és annak igénybe vevője más tagállamban legyen. Azonban a technika fejlődésével a transznacionalitás fogalma kitágult, így az is megvalósítja a határon átnyúló elemet, amikor a szolgáltatás egymaga „utazik” telekommunikációs vagy digitális eszközökkel.²⁴ Ennek értelmében a transznacionalitás nem csak abban az esetben valósul meg, ha egy külföldi illetőségű szakszervezet más tagállamban létesít tagszervezetet, hanem abban az esetben is, ha a munkavállalók egy külföldi szakszervezetbe belépve saját országukban veszik igénybe a szolgáltatást, például a jogi segítségnyújtást telekommunikációs eszközök útján.

Mindezek alapján feltételezhető, hogy a szakszervezeti tevékenység, bár nincsen olyan európai bírósági ítélet, amely ezzel a kérdéssel foglalkozott volna, tekinthető az EUMSZ alapján szolgáltatásnak, amennyiben a szakszervezet a tevékenységét valamilyen határon átnyúló formában folytatja. Amennyiben igaznak fogadjuk el a fenti következtetést, úgy szükséges megvizsgálni, hogy milyen tagállami korlátozások képzelhetők el, amelyek gátolhatják a határon átnyúló szakszervezeti tevékenységet.

3. A szakszervezet szolgáltatásnyújtásának lehetséges korlátai

A korlátozó tagállami szabály a szakszervezetek szolgáltatásnyújtása esetén különleges megvilágításba kerülhet. A korlátozások általában a hazai szolgáltatásokat védik a más államból érkező versennyel szemben, vagy például a lakosság érdekeit védik a közérdek mentén. Ebben az esetben viszont egy korlátozó szabályról nehéz lenne elképzelni, hogy az állam a szakszervezeteket óvna a versenytől vagy a munkavállalókat a szakszervezeti segítségnyújtástól. Elvileg hasonlóképpen meglepő lenne, hogy a központi apparátustól függetlenedett szakszervezetek állami beavatkozás útján védenék pozícióikat. Az esetleges tagállami korlátozás célja a munkáltatók védelme lehet, azaz hogy más államból érkező érdekvédelmi szervezetek ne zavarhassák meg a munkabékét. Éppen ezért kiemelt jelentősége lehet a szolgáltatásnyújtás korlátozhatóságának kérdésének.

A korlátozások jogszerűségének megítélésénél a kiindulási pont az ún. *Gebhard-formula*, amely egyaránt alkalmazandó hazai és külföldi szolgáltatás korlátozására, amennyiben azok valamely törvényes cél érdekében „objektíven és észszerűen” igazolhatók, és e cél elérésének eszközei megfelelőek és szükségesek.²⁵ A következőkben azt vizsgálom, hogy a Bíróság esetjogában előforduló korlátozás-típusok – az engedély, a regisztráció és a telephely létesítése – mennyiben alkalmazhatók a szakszervezeti tevékenységgel kapcsolatban.

3.1. A tevékenység engedélyhez való kötése

A tevékenység engedélyhez kötését a Webb-ügyben a munkaerő-kölcsönzés kapcsán vizsgálta a Bíróság.²⁶ A Bíróság indokolásában kifejtette, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadsága a Szerződések alapelvei közé tartozik, és csak olyan okból korlátozható, amelyet a közérdek

²⁴ C-198/89. sz. ügyben hozott ítélet, 6. pont, C-180/89. sz. ügyben hozott ítélet, 6. pont., C-154/89. sz. ügyben hozott ítélet, 7. pont.

²⁵ C-55/94. sz. Reinhard Gebhard kontra Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano ügy.

²⁶ C-279/80. sz. ügy.

indokol és minden személyre vagy vállalkozásra egyaránt érvényesül abban a tagállamban, amelyben a szolgáltatást nyújtják.

Ilyen közérdek lehet például a munkaerő védelme, ha fennáll a veszélye annak, hogy olyan nagy különbségek állnak fenn a tagállamok szabályozása között, hogy a munkaerőpiac védelme nem biztosított. Ilyen az esetben a szolgáltatásnyújtás köthető engedélyhez, de az engedélyt ugyanazokkal a feltételekkel kell biztosítani, mint a nemzeti vállalkozásoknak. Amennyiben a letelepedés szerinti országban is engedélyhez kötött a szolgáltatás nyújtása és ezek a feltételek nagyjából megfeleltethetők a fogadó államban előírtaknak, úgy túlzónak számít a követelmény, és a diszkrimináció tilalmába ütközik.

A szakszervezeti tevékenység annak immanens lényegénél fogva nem köthető engedélyhez. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 87. számú egyezménye a szervezkedés szabadságáról előírja, hogy a munkavállalók és a munkáltatók joga, hogy érdekeik védelmében szervezeteket hozzanak létre és ahhoz csatlakozzanak előzetes engedély nélkül, illetve biztosítja e szervezetek függetlenségét a központi adminisztrációtól.²⁷ A kollektív tárgyalások előmozdításáról szóló 154. számú egyezmény pedig úgy rendelkezik, hogy a gazdasági szférában valamennyi munkáltató és munkavállalói csoport lehetőséget kell, hogy kapjon a kollektív tárgyalások folytatására, illetve hogy a kollektív tárgyalások folytatását ne gátolhassa az alkalmazandó eljárási szabályok hiánya, vagy azok elégtelen, illetve nem megfelelő volta.²⁸

A szervezkedés szabadságára és a kollektív tárgyalások védelmére vonatkozó nemzetközi szabályok mellett külön kell vizsgálni a szakszervezetek jogi segítségnyújtását. A szolgáltatási irányelv rendelkezéseiből következik, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezések nem alkalmazandók azokban az esetekben, amikor valamely tagállam a közösségi jog előírásaival összhangban, valamely tevékenységet egy adott szakma számára tart fenn.²⁹ Az irányelv kimondottan is tartalmazza, hogy ebbe a körbe tartoznak például a jogi tanácsadást az ügyvédek számára fenntartó szabályok.³⁰ Ebből következően jogszerű lehet az a tagállami szabály, amely előírná (a 98/5/EK irányelv³¹ és a 2006/123/EK irányelv rendelkezéseit figyelembe véve), hogy a szakszervezet tagjai számára jogi tanácsadást kizárólag ügyvéd folytathat.

3.2. Bejegyzés és regisztráció

A 2006/123/EK irányelv értelmében a határon átnyúló szolgáltatást végző mentesül az olyan előírások alól, amelyek kötik a fogadó államban az adott szakmában, állandó jelleggel szolgáltatást nyújtókat. A legfontosabb ilyen mentesség, hogy a szolgáltatásnak nem lehet feltétele az érintett szakmában működő szakmai szervezet engedélye, akkor sem, ha a helyben letelepedett szolgáltatóknál a szakma gyakorlása ehhez kötött.³² Bár elvileg előírható, hogy a szolgáltató ilyen szervezet tagságával rendelkezzen, vagy ideiglenesen nyilvántartásba vegyék, azonban ez teljesíthető azzal, hogy a fogadó állam a szolgáltató bejelentkező nyilatkozatát megküldi az érintett szakmai szervezetnek, és ezzel – ha ez feltétel – egyben megtörténik a nyilvántartásba vétel, illetve létrejön a tagsági viszony.³³ Az irányelv értelmében, ha egy

²⁷ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, C87 Egyezmény az egyesülési szabadságról és a szervezkedési jog védelméről, 1948.

²⁸ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, C154 Egyezmény a kollektív tárgyalások előmozdításáról, 1981.

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról (a továbbiakban: 2006/123/EK irányelv).

³⁰ 2006/123/EK irányelv 17. cikk.

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 98/5/EK irányelve (1998. február 16.) az ügyvédi hivatásnak a képesítés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről.

³² 2006/123/EK irányelv 14. cikk.

³³ 2006/123/EK irányelv 6. cikk.

szakszervezet jogi szolgáltatást nyújt a tagja számára a letelepedés helyén, akkor ezt a fogadó államban is megteheti, a jogi képviselő könnyített nyilvántartásba vételével.

A kötelező bejegyzés kérdését vizsgálta a Bíróság a Gullung-ügyben.³⁴ Indokolásában kifejtette, hogy az EUMSZ 56. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az a tagállam, amelynek jogszabályai az ügyvédi kamarai bejegyzéshez feltételeket írnak elő az ügyvédeknek, ugyanezt a követelményt más tagállamok azon ügyvédjeivel szemben is előírhatják, akik azért élnek a szerződés által meghatározott letelepedési joggal, hogy ügyvédként tevékenykedjenek. Mindezekre tekintettel a szakszervezetek jogi segítségnyújtása esetén jogszerű lehetne egy olyan tagállami korlátozó szabály, amely a szakszervezet nevében eljáró ügyvéd számára kamarai bejegyzést tenne kötelezővé.

3.3. Telephely előírása

A telephely kérdését a Bíróság a Van Binsbergen-ügyben átfogóan elemezte.³⁵ A Bíróság kifejtette, az a követelmény, hogy a szolgáltatást nyújtó személynek a szolgáltatás helye szerinti államban állandó lakóhellyel kell rendelkeznie, a körülményektől függően azzal a következménnyel járhat, hogy minden hasznos joghatástól megfosztaná az EUMSZ 56. cikkét, amelynek pontosan azt a célja, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó korlátozásokat eltörölje azon személyek tekintetében, akik nem a szolgáltatásnyújtás helye szerinti államban telepedtek le. Ugyanakkor a közjó védelmének érdekében és a szolgáltatás különleges természetére is figyelemmel nem lehet a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó cikkeket összeegyeztethetetlennek tekinteni az igazságszolgáltatást segítő személyekre vonatkozó azon követelményt, hogy meghatározott bíróságok illetékességi területén legyen állandó telephelyük. Ebben az esetben vizsgálni kell, hogy ez a követelmény objektíven szükséges az igazságszolgáltatás működésével és a szakmai etikával kapcsolatos szakmai szabályok betartásának biztosításához.

Más megítélés alá esnek azok az esetek, amelyek nyújtása nem tartozik semmilyen képesítési vagy szakmai szabály hatálya alá, és az állandó lakóhely követelményét az állam területére történő utalással határozzák meg. Azaz amennyiben egy tagállam területén korlátlanul gyakorolható szakmai tevékenységről van szó, összeegyeztethetetlen korlátozást jelent a szolgáltatásnyújtás szabadságával az a nemzeti szabály, amely megköveteli az adott tagállamban a lakóhely létesítését, amennyiben az igazságszolgáltatás megfelelő működése kevésbé korlátozó intézkedések útján is megvalósítható: ilyen például a kézbesítési cím előírása.³⁶

Ismét szükséges külön-külön értékelni a szakszervezetek kétfajta tevékenységét. A jogi segítségnyújtás esetén a Van Binsbergen-ítéletnek azt a pontját érdemes tovább vizsgálni, amely szerint jogszerű korlátozás az igazságszolgáltatást segítő személyekre vonatkozó azon követelmény, hogy meghatározott bíróságok illetékességi területén legyen állandó telephelyük, amennyiben ez a követelmény objektíven szükséges az igazságszolgáltatás működésével és a szakmai etikával kapcsolatos szakmai szabályok betartásának biztosításához. Ez a következtetés a szakszervezetek által nyújtott jogi szolgáltatásokra is alkalmazható lehet.

Ugyanakkor figyelembe kell venni a Klopff-ügyben hozott ítéletet is.³⁷ Ebben az ügyben a Bíróság kifejtette, a telekommunikáció modern eszközei lehetővé teszik a gyors és egyszerű kapcsolattartást az ügyfél és az ügyvédje között, hogy az ügyvitel gyors legyen az eljárásban és

³⁴ C-292/86. sz. Claude Gullung kontra Conseil de l'ordre des avocats du barreau de Colmar et de Saverne ügy.

³⁵ C-33/74. sz. Johannes Henricus Maria van Binsbergen kontra Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid ügy.

³⁶ C-33/74. sz. ügyben hozott ítélet, 11–16 pont.

³⁷ C-107/83. sz. Ordre des Avocats au Barreau de Paris kontra Onno Klopff.

a felek megfelelően képviselhesék álláspontjukat.³⁸ Figyelemmel a telekommunikáció fejlődésére a Klopff-ügy óta eltelt időben, egyre nehezebb elképzelni, hogy a telephely útján megvalósuló személyes jelenlét objektíven szükséges lehet az igazságszolgáltatás működéséhez vagy ahhoz, hogy a szakszervezet jogi tanácsadója megfelelő hatékonysággal képviselje ügyfelét a munkáltatóval szemben.

Tekintettel arra, hogy a szervezkedés szabadságával és a szakszervezeti működés függetlenségével összeegyeztethetetlen lenne minden olyan előírás, amely a kollektív tárgyalások folytatását bármilyen képzettséghez vagy végzettséghez kötné, a kollektív tárgyalások esetén a Van Binsbergen-döntésnek a képesítési vagy szakmai szabályok hatálya alá nem tartozó szolgáltatásokra vonatkozó része alkalmazandó. Ebben az esetben összeegyeztethetetlen a szolgáltatásnyújtás szabadságával az állandó lakóhely követelménye. Kevésbé korlátozó intézkedések, mint a Van Binsbergen-ügyben is említett kézbesítési cím előírása azonban megengedhető lehetne.

Az egyéb korlátozások között vizsgálható a kötelező együttműködés kérdése is. A Bizottság kontra Németország ügyben³⁹ mondta ki a Bíróság, hogy nem elfogadható egyetlen olyan tagállami szabályozás sem, amely egy másik tagállam területéről származó ügyvédet a saját országban praktizáló ügyvéddel való együttműködésre kötelez annak érdekében, hogy a verseny szabadságát a saját országbeli ügyvédek érdekében korlátozza. Az együttműködésre kötelezés során nem fogadható el a külföldi ügyvéd „gyámság” alá helyezése. Ennek szellemében a szakszervezetek sem lehetnének kötelezhetők arra, hogy a jogi szolgáltatásnyújtás során a fogadó államban működő szakszervezettel együttműködjenek, akár a jogi segítségnyújtás, akár a kollektív tárgyalások folytatása során.

4. Következtetések

A szakszervezeti tevékenység szolgáltatásként való felfogása számos előnnyel járhat. A Bíróság ítélezési gyakorlata szerint az EUMSZ 56. cikke nem csak a más tagállamban letelepedett szolgáltatóval szemben az annak honossága alapján alkalmazott bármiféle hátrányos megkülönböztetés eltörlését követeli meg, hanem valamennyi korlátozás megszüntetését akkor is, ha azok különbségtétel nélkül vonatkoznak a nemzeti és az egyéb tagállamokból származó szolgáltatókra, amennyiben azok akadályozzák vagy kevésbé vonzóvá teszik a valamely olyan másik tagállamban letelepedett szolgáltató által nyújtott szolgáltatásokat, ahol az jogszerűen nyújt hasonló szolgáltatásokat.⁴⁰

Amennyiben szolgáltatásként tekintünk a szakszervezeti tevékenységre, a horizontális közvetlen hatály lehetővé tenné, hogy a szakszervezetek közvetlenül az EUMSZ 56. cikkére hivatkozassanak, ha a munkáltató nem fogadja el őket tárgyalópartnernek a kollektív alkufolyamatban, vagy ha korlátozásba ütközik a jogi segítségnyújtás. A szakszervezetek javára fordulhatna meg a Viking-ítélet híres bekezdése: az EUMSZ olyan jogokat biztosít a szakszervezeteknek, amelyekre azok a magánvállalkozásokkal szemben hivatkozhatnak.⁴¹

Ugyanakkor a számos, rövid távon élvezhető előny mellett egy olyan veszélyre is fel kell hívni a figyelmet, amely viszont hosszú távon károsíthatja a munkaügyi kapcsolatok rendszerét. Polányi arra figyelmeztet, hogy hosszú távon nem a piaci szolgáltatások fognak a társadalmi szükségletekhez igazodni, hanem a társadalmi folyamatok a piachoz.⁴² A szakszervezeti

³⁸ C-107/83. sz. ügyben hozott ítélet, 21. pont.

³⁹ C-427/85. sz. Commission of the European Communities kontra Federal Republic of Germany ügy.

⁴⁰ C-33/74. sz. ügyben hozott ítélet, 10. pont.

⁴¹ „E megfontolásokra tekintettel úgy kell válaszolni a második kérdésre, hogy az EK 43. cikk olyan jogokat biztosít a magánvállalkozásoknak, amelyekre azok szakszervezettel vagy szakszervezeti szövetséggel szemben hivatkozhatnak.” Ld. C-438/05. sz. ügyben hozott ítélet, 66. pont

⁴² Karl POLANYI: *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston, 1944.

tevékenység szolgáltatásként történő értelmezése azt jelenthetné, hogy a gazdasági szabadság győzelmet aratott az egyéb értékek felett, mint például a szolidaritás felett, amely főként a szakszervezeti tevékenységére jellemző, de az egész társadalom számára jelentőséggel bír.

A munkavállalók transznacionális védelmét elsősorban nem a szakszervezeti tevékenység szolgáltatásként történő felfogása fogja megteremteni. Ez az elmélet azt sugallja, hogy ha nem sikerült uniós szinten a szakszervezeti szabadságot és a sztrájkjogot szabályozási kompetenciák körébe vonni, akkor piaci alapon kell megteremteni azt. Ez egyben megkérdőjelezi a kollektív alku és fellépés értékét is. A piaci lehetőségek kihasználása rövid távon biztosan kedvező, hosszú távon azonban szükséges lesz a Szerződésekben is biztosítani a transznacionális kollektív fellépés lehetőségét. A szakszervezeti tevékenységnek a szolgáltatásnyújtás keretében való értelmezése nyilván csak sürgősségmegoldás lehet, az elsődleges cél az uniós kompetencia kiterjesztése lenne a szervezkedés és a sztrájk jogára, ahogy ez az eredeti, a Monti professzor által is megfogalmazott javaslatban volt.⁴³

⁴³ Javaslat a Tanács rendelete a kollektív fellépéshez való jognak a letelepedés szabadságával és a szolgáltatásnyújtás szabadságával összefüggésben való gyakorlásáról, COM/2012/0130 végleges – 2012/0064.